

11

639
—
v.

[S E R V E T U S]

C H R I S T I A N I S M I
R E S T I T U T I O

Hely nélkül, 1553

K o l o z s v á r, R. N. K. . A K A -
D É M I Á J A, III. . S Z.

K Ö N Y V T Á R (VOLT UNITÁRIUS
KOLLÉGIUMI KÖNYVTÁR)

p. 169-181

ma citat Aristoteles. Ex substantia elementari animam aliquid habere, docet Ezechiel, et ex substantia sanguinis, docet ipse Deus. Quam rem ego hic fusius explicabo, ut inde intelligas ipsi Spiritus sancti substantiæ essentialiter adiunctam creati spiritus Christi substantiam. Aërem voco spiritum, quia in lingua sancta non est aëris aliud peculiare nomen. Imo ea res indicat, diuinum halitum esse in aëre, quem spiritus domini replet.

Ut vero totam animæ et spiritus rationem habeas, lector, diuinam hic philosophiam adiungam, quam facile intelliges, si in anatome fueris exercitatus. Dicitur in nobis ex trium superiorum elementorum substantia esse spiritus triplex, naturalis, vitalis et animalis. Tres spiritus vocat Aphrodisæus. Vere non sunt tres, sed denuo spiritus distincti. Vitalis est spiritus, qui per anastomoses ab arteriis communicatur venis, in quibus dicitur naturalis. Primus ergo est sanguis, cuius sedes est in hepate, et corporis venis. Secundus est spiritus vitalis, cuius sedes est in corde, et corporis arteriis. Tertius est spiritus animalis, quasi lucis radius, cuius sedes est in cerebro, et corporis nervis. In his omnibus est vnus spiritus et lucis Dei energia. Quod a corde communicetur hepati spiritus ille naturalis, docet hominis formatio ab utero. Nam arteria mittitur iuncta venæ per ipsius fœtus umbilicum: itidemque in nobis postea semper iunguntur arteria et vena. In cor est prius, quam in hepar, a Deo inspirata Adæ anima, et ab eo hepati communicata. Per inspirationem in os et nares, est vere inducta anima: inspiratio autem ad cor tendit. Cor est primum viuens, fons caloris in medio corpore. Ab hepate sumit liquorem vitæ, quasi materiam, et eum vice versa viuificat: sicut aquæ liquor superioribus elementis materiam suppeditat, et ab eis, iuncta luce, ad vegetandum viuificatur. Ex hepatis sanguine est animæ materia, per elaborationem mirabi-

lem, quam nunc audies. Hinc dicitur anima esse in sanguine, et anima ipsa esse sanguis, siue sanguineus spiritus. Non dicitur anima principaliter esse in parietibus cordis, aut in corpore ipso cerebri, aut hepatis, sed in sanguine, vt docet ipse Deus genes. 9. Leuit. 17. et Deut. 12.

Ad quam rem est prius intelligenda substantialis generatio ipsius vitalis spiritus, qui ex aëre inspirato, et subtilissimo sanguine componitur, et nutritur. Vitalis spiritus in sinistro cordis ventriculo suam originem habet, iuuantibus maxime pulmonibus ad ipsius generationem. Est spiritus tenuis, caloris vi elaboratus, flauo colore, ignea potentia, vt sit quasi ex puriori sanguine lucidus vapor, substantiam in se continens aquæ, aëris, et ignis. Generatur ex facta in pulmonibus mixtione inspirati aëris cum elaborato subtili sanguine, quem dexter ventriculus cordis sinistro communicat. Fit autem communicatio hæc non per parietem cordis medium, vt vulgo creditur, sed magno artificio a dextro cordis ventriculo, longo per pulmones ductu, agitatur sanguis subtilis: a pulmonibus præparatur, flauus efficitur: et a vena arteriosa, in arteriam venosam transfunditur. Deinde in ipsa arteria venosa inspirato aëri miscetur, expiratione a fuligine repurgatur. Atque ita tandem a sinistro cordis ventriculo totum mixtum per diastolem attrahitur, apta supellex, vt fiat spiritus vitalis.

Quod ita per pulmones fiat communicatio, et præparatio, docet coniunctio varia, et communicatio venæ arteriosæ cum arteria venosa in pulmonibus. Confirmat hoc magnitudo insignis venæ arteriosæ, quæ nec talis, nec tanta facta esset, nec tantam a corde ipso vim purissimi sanguinis in pulmones emitteret, ob solum eorum nutrimentum, nec cor pulmonibus hac ratione seruiret: cum præsertim antea in embryone solerent pulmones ipsi aliunde nutriri, ob membranulas illas, seu

valvulas cor
apertas, vt
funditur san
uitatis, et ta
non simplex
teriam veno
uus ille col
non a corde
cus capax
flauum, elab
medius, cu
est aptus ad
licet aliqui
hepate fit
propter fa
vena arteri
Si quis hæc
lib. 6. et
telliget, ab

Ille itaq
triculo, i
ditur, ita
magis adh
mi, sub
incipit ar
dem acce
tenuatur,
vasis, se
choroidib
tinent.
et ipsos
sa illa
tes, vsq
fentiendi
illa mira
si arteria

valvulas cordis, vsque ad horam natiuitatis nondum apertas, vt docet Galenus. Ergo ad alium vsum effunditur sanguis a corde in pulmones hora ipsa natiuitatis, et tam copiosus. Item a pulmonibus ad cor non simplex aer, sed mixtus sanguine mittitur, per arteriam venosam: ergo in pulmonibus fit mixtio. Flauus ille color a pulmonibus datur sanguini spirituofo, non a corde. In sinistro cordis ventriculo non est locus capax tantæ, et tam copiosæ mixtionis, nec ad flauum elaboratio illa sufficiens. Demum, paries ille medius, cum sit vasorum et facultatum expers, non est aptus ad communicationem et elaborationem illam, licet aliquid resudare possit. Eodem artificio, quo in hepate fit transfusio a vena porta ad venam cauam propter sanguinem, fit etiam in pulmone transfusio a vena arteriosa ad arteriam venosam propter spiritum. Si quis hæc conferat cum iis, quæ scribit Galenus lib. 6. et 7. de vfu partium, veritatem penitus intelliget, ab ipso Galeno non animaduersam.

Ille itaque spiritus vitalis, a sinistro cordis ventriculo, in arterias totius corporis deinde transfunditur, ita vt qui tenuior est, superiora petat, vbi magis adhuc elaboratur, præcipue in plexu retiformi, sub basi cerebri sito, in quo ex vitali fieri incipit animalis, ad propriam rationalis animæ sedem accedens. Iterum ille fortius mentis ignea vituatur, elaboratur, et perficitur, in tenuissimis vasis, seu capillaribus arteriis, quæ in plexibus choroidibus sitæ sunt, et ipsissimam mentem continent. Hi plexus intima omnia cerebri penetrant, et ipsos cerebri ventriculos interne succingunt, vasa illa secum complicata, et contexta seruantes, vsque ad neruorum origines, vt in eos sentiendi et mouendi facultas inducatur. Vasa illa miraculo magno tenuissime contexta, tametsi arteriæ dicantur, sunt tamen fines arteriarum, tenden-

tendentes ad originem neruorum, ministerio meningum. Est nouum quoddam genus vasorum. Nam sicut in transfusione a venis in arterias, est in pulmone nouum genus vasorum, ex vena et arteria: ita in transfusione ab arteriis in neruos est nouum quoddam genus vasorum ex arteriæ tunica in meninge: cum præsertim meninges ipsæ suas in neruis tunicas feruent. Sensus neruorum non est in molli illorum materia, sicut in cerebro. Nerui omnes in membranarum filamenta desinunt, exquisitissimum sensum habentia, ad quæ ob id semper spiritus mittitur. Ab illis itaque meningum seu choroidum vasculis, velut a fonte, lucidus animalis spiritus veluti radius per neruos effunditur in oculos, et alia sensoria organa. Via eadem, vice versa, aduenientes extrinsecus sensatarum rerum lucidæ imagines, ad fontem eundem mittuntur, quasi per lucidum medium intro penetrantes.

Ex his fatis constat, mollem illam cerebri massam non proprie esse rationalis animæ sedem, cum frigida sit et sensus expers. Sed esse veluti puluinum dictorum vasorum, ne rumpantur: et custodem animalis spiritus, ne difflatur, quando neruis est communicandus: et esse frigidam ad contemperandum igneum illum intra vasa contentum calorem. Hinc quoque fit, vt prædictis vasis communem membranæ tunicam in interna cauitate feruent nerui ad fidam spiritus custodiam: idque a tenui meninge, sicut et externam aliam tunicam habent a crassa. Illa etiam ventriculorum cerebri spatia inania, quæ philosophi, et medici admirantur, nihil minus continent, quam animam. Sed prima ratione facti sunt ventriculi illi ad expurgamenta cerebri recipienda, veluti cloacæ, vt probant excrementa ibi recepta, et meatus ad palatum et nares, a quibus defluxiones morbosæ nascuntur. Et quando ventriculi ita opplentur pituita, vt arteriæ ipsæ choroidis ea immergantur, tunc subito ge-

bito generatur humor, cuius lepsia, aut n expulsi dec vbi eam affic illorum vaso tione, fiunt ex accidenti ex caloris v ofa pulcritu onibus, sen rendæ, et sensuum ne ant. Post percipimus ad tempora non viderit culi illi, v ossa ethmoi mæ vasis p tentum spir sis illis est bellatione clusus suff star ignis, fumat, sed elementaris ob commu man, allig ab aëre di noster spi vnum cum bens: et a diffiatur, mentum, lis foment dem nost

bito generatur apoplexia. Si partem obstruat noxius humor, cuius vapor mentem inficiat, generatur epilepsia, aut morbus alius, iuxta partem, in quam ille expulsus decumbet. Ibi ergo dicemus esse mentem, ubi eam affici manifeste percipimus. Ex immoderato illorum vasorum feruore, aut meningum inflammatione, fiunt manifesta deliria et phrenitides. Vnde ex accidentibus morbis ex situs et substantiæ ratione, ex caloris vi, et eum continentium vasorum artificiosa pulcritudine, et ex ibi apparentibus animæ actionibus, semper colligimus, esse vascula illa præferenda, et quia eis reliqua omnia seruiunt: et quia sensuum nerui eis alligantur, vt inde vim accipiant. Postremo quia nos ibi laborantem intellectum percipimus, in forti meditatione arteriis illis vsque ad tempora pulsantibus. Vix intelliget, qui locum non viderit. Secunda alia ratione facti sunt ventriculi illi, vt ad spatia eorum inania penetrans per ossa ethmoide inspirati aëris portio, et ab ipsis animæ vasis per diastolem attracta, animalem intus contentum spiritum reficiat, et animam ventillet. In vasis illis est mens, anima, et igneus spiritus, iugi flabellatione indigens: alioquin instar externi ignis conclusus suffocaretur. Flabellatione et difflatione, instar ignis, indiget non solum, vt ab aëre pabulum sumat, sed vt in eum suam fuliginem evomat. Sicut elementaris hic externus ignis, terreo crasso corpori, ob communem siccitatem, et ob communem lucis formam, alligatur, corporis liquorem pabulum habens, et ab aëre diffatur, fouetur, et nutritur: ita igneus ille noster spiritus et anima, corpori similiter alligatur, vnum cum eo faciens eius sanguinem pabulum habens: et ab aëreo spiritu inspiratione et expiratione diffatur, fouetur, et nutritur, vt sit ei duplex alimentum, spirituale et corporale. Hac loci et spiritualis fomenti ratione conueniens admodum fuit, eundem nostri spiritus lucidum natura locum spiritu alio fan

lio sancto, caelesti, lucido, afflari, idque, per oris Christi expirationem, sicut a nobis inspiratione in eundem locum trahitur spiritus. Decuit eundem nostri intellectus et lucentis animæ locum, caelesti alterius ignis luce denuo illuminari. Nam Deus primam in nobis lucernam illuminat, et subortas ibi tenebras denuo vertit in lucem, ut ait David psalm. 17. et 2. Sam. 22. Idipsum docet Elihu apud Iob. cap. 32. et 33. Idipsum docuerunt Zoroaster, Trismegistus et Pythagoras, ut mox citabo. Vasorum quoque formatio et temperies bona ad mentis bonitatem facit, ut illis sit anima melior, quibus sunt illa melius disposita. Sicut vero a bono spiritu insita illa lux magis et magis illuminatur, ita et a malo obscuratur. Si in vascula illa cerebri, cum animali nostro lucido spiritu, tenebrosus et nequam spiritus intrudatur, tunc dæmoniacos furores videbis, sicut per bonum spiritum lucidas reuelationes. Vascula autem illa facile impetit spiritus nequam, qui sedem habet vicinam in abyssiis illis aquarum et lacunis ventriculorum cerebri. Spiritus ille nequam, cuius potestas est aëris, una cum inspirato a nobis aëre lacunas illas libere ingreditur et egreditur, ut ibi cum spiritu nostro, intra vasa illa, velut in arce collocato, iugiter dimicet. Imo eum ita undique obsidet, ut vix illi liceat respirare, nisi quando superueniens lux spiritus Dei malum spiritum fugat. Ecce quam decenter loco illi conueniat, mentis, spiritus, reuelationis, et intellectus ratio, et insita et superueniens, et tentationum superiorum pugna, ut alias nunc tentationes omittam. Simili inspirationis ratione charitas Dei in corde per spiritum sanctum accenditur. In corde, ultra vitæ principium, est voluntatis imperium, et post tentationes intellectus, ac carnis stimulos, prima peccati origo, ex consensu Matth. 15. Sed ea, quæ in cerebro sunt, absoluiamus, priusquam ad cor progrediamur. Variæ pro illorum cerebri vasorum diuersitate sunt mentis actiones, quemadmodum

sunt

sunt varia o
expono.

Animali i
vasculis con
exigua, per
duos cerebr
stra constitut
riæ aërem i
animam. Ad
facto, visoru
ditorii et ali
nis membrar
tissimam om
inanibus, va
emungendo
sternutatione
sanguine, cur
go choroidun
gumentum:

ventriculis fi
ibi initium se
commune lat
inuicem et co

Ille deinde
triculo anteri
quendam com
lucidior et pu
ta sibi idearu
hensis imagin
cogitare, siue
is alia inferre
tatem colliger
et excellentior
sunt ibi copio
reficiunt, et co
nationem mag
spiritali intro

sunt varia organa in variis ventriculis, quos nunc ita expono.

Animali illi, et igneo spiritui, in illis choroidis vasculis contento, communicatur inspiratus aër parte exigua, per ossa dicta ethmoide, tendens ad priores duos cerebri ventriculos, in syncipitis dextra et sinistra constitutos. Ibique capillares illæ choroidis arteriæ aërem illum dilatatæ hauriunt, ad ventillandam animam. Ad easdem etiam nervi duo optici, concursu factò, visorum lucidas imagines deferunt, sicut et auditorii et aliorum sensuum nervi, tegumento communis membranæ semper servato, ad fidissimam et tutissimam omnium custodiam. Si enim in spaciis illis inanibus, vagarentur species et spiritus cum anima, emungendo foras omnia emitterentur, aut saltem per sternutationem. Si ibi esset anima, iam non esset in sanguine, cum sanguis non sit extra vasa. In vasis ergo choroidum est mens tutissime sita. Tutissimum est tegumentum: et ad dicta vasa, parte quadam in prioribus ventriculis sita, tendunt sensorii principes nervi, ut sit ibi initium sensus communis, exteriorum sensuum in commune lata apprehensio, seu imaginatio, ut conferri inuicem et commisceri apprehensa ibi incipiant.

Ille deinde inspiratus in cerebrum aër a duobus ventriculis anterioribus fertur ad medium, siue ad meatum quendam communem, concursu sub psalloide factò, ubi lucidior et purior est mentis pars: quæ diuinitus innata sibi idearum semina exerens, ex semel iam apprehensis imaginibus potest res novas similitudine quadam cogitare, siue componere, imaginata commiscere, ex aliis alia inferre, inter ea discernere et puram ipsam veritatem colligere, lustrante Deo. Minor est ibi ventriculus et excellentior intellectus ratio: quia arteriæ choroidis sunt ibi copiosiores, quæ suum igneum spiritum diastole reficiunt, et communis sensus apprehensiones in ratiocinationem magis et magis luculentam adducunt, luce ea spiritali intro per vasa penetrante, et Deitate ipsa ibi refulgente.

gente. Spatium inane non tantum ibi est, quantum in aliis ventriculis, ut meatum potius, quam ventriculum dixeris, seu longam et anfractuofam scrutiny viam. Quod factum sapienter est, ob scrutiny difficultatem. Minor ideo est ventriculus, quia ubi est purior, et lucidior mentis pars, non tot congeri debuerunt excrementa. Et quæ ibi generantur, in subiectam recta choanam facile dilabuntur, ne mentis lucernam extinguant, aut ei sint impedimento. Plura sunt ibi vasa circa conarium, plures arteriarum pulsus, potentior ibi mentis, et ignei spiritus actio. Nos quoque potentius ibi iuxta tempora pulsare laborantem intellectum exterius et interius deprehendimus, ut hoc solo experimento, ad ipsum mentis locum manuducamur. Adde quod ei loco est propinquior sensus auditus, qui est sensus disciplinæ. Miraculum maximum est hæc hominis compositio. Multi et longi ibi anfractus, usque ad cerebellum, ut longo scrutiny anfractuofæ quæque res possint inuestigari, et tenebræ illuminari: adiuvantibus etiam, per comminiscendi facultatem, iis, quæ in memoria fuerant antea recondita. Ibi quoque a ianitore scolicoide, et sinuosis glutis cum intenditur cogitatio, retinetur quodammodo augeturque inspirati aëris fomentum, donec ab eo flabellatis et impetu pulsanibus omnibus mentis arteriis, sit scrutiny perfectum, et lucide omnia illustrata. Menti ergo, quæ ignea est, et lucis Dei particeps, apprime coheret locus ille igneus, et iam parta notitia, quæ etiam lucis est radius, et luminosa quædam imago. Externæ etiam rerum sensibiles species in oculum missæ, luminosæ sunt, et ab obiecto luminoso, seu lucis formam habente, per medium luminosum missæ. Vnde et mens ipsa magis et magis illustratur.

Non solum a visu, qui plures rerum differentias nobis ostendit, intellectus ornatur, sed et ab aliorum sensuum obiectis, quæ omnia cum lucido nostro spiritu cognitionem aliquam

aliquam habent. Cognoscitur forma, quæ lux est, agendi modo. Sonus star spiritus percipiunt agunt. Auditorum per ris membranam feriet quo sita est lux animatus, diastole et systole est fere ratio. Quæ quanquam corporea ad immutandam animam hæc per renixum: ex eius varia in spiritum tia hæc tota in anima imprimit. Substantias antea docebant, nihil bis, nisi qualitates et sto videntes substantiaræ lucis visionem pro

Ab omnibus prædictis, ad quartum in partem mittente ianitore, spiritus conflata imago, in ipsa velut in cerebri fundo saurum tenaciter obsecratione inventa, sed in ipsa animæ sub Habet ibi anima retentæ facile memoria diffluatæ magnos nervos, musculos mittatur, an Sunt itaque in cerebro interiores tres. Nam unum communem formam Media est cogitatio, spiritali in cerebrum atque potentiis.

aliquam habent. Cognatio est ex omnium substantiali forma, quæ lux est, et ex spiritali ipso in singulis agendi modo. Sonus et odor instar spiritus sunt, instar spiritus percipiuntur, et instar spiritus in nobis agunt. Auditorum perceptio fit externo spiritu ad auris membranam feriente ipsum internum spiritum, in quo sita est lux animæ, et spiritalis harmoniæ concentus, diastole et systole ordinatus. Odoratorum similis est fere ratio. Quæ autem gustantur et tanguntur, quanquam corporea magis sint, tamen vires habent, ad immutandam animam aptas, illa per humiditatem, hæc per renixum: ex lucis item communi forma, ex eius varia in spiritum actione. Lucis ratione substantia hæc tota in animam agit, cum totius ideam in ea imprimit. Substantias ipsas nunc vident Sophistæ, qui antea docebant, nihil videri, nec in Deo, nec in nobis, nisi qualitates et fucatas laruas. At nos in Christo videntes substantialem lucem, in aliis quoque veræ lucis visionem prosequimur.

Ab omnibus prædictis in medio ventriculo illustratis, ad quartum in parencephalide ventriculum, permittente ianitore, spiritus ipse tendit, et luminosa conflata imago, in ipsius animæ lumine sita. Ibi vero velut in cerebri fundo, vasa illa suum memoriæ thesaurum tenaciter observant, et quæ sunt sensu, et ratiocinatione inventa, recondunt: non parietibus affixa, sed in ipsa animæ substantia, velut in materia quadam. Habet ibi anima retenti spiritus fortiora vasa, ne tam facile memoria diffluat. Omitto quod ea via, per spinæ magnos nervos, motrix totius corporis facultas ad musculos mittatur, animali illo spiritu veluti radiante. Sunt itaque in cerebro ventriculi quatuor, et sensus interiores tres. Nam priores duo ventriculi sensum vnum communem faciunt, imaginum receptorem. Media est cogitatio, et extrema memoria. Hæc de spiritali in cerebrum ducta portione, cerebri organis, atque potentiis.

Parte illa maiore inspiratus aër per tracheam arteriam ad pulmones ducitur, ut ab ipsis elaboratus ad arteriam venosam transeat, in qua flauo et subtili sanguini miscetur, ac magis elaboratur. Deinde totum mixtum a sinistro cordis ventriculo diastole attrahitur, in quo fortissima et viuifica ignis ibi contenti virtute, ad suam formam pericitur, et fit spiritus vitalis, multis in ea elaboratione expiratis fuliginosis recrementis. Hoc totum veluti materia est ipsius animæ. Ultra totum hoc mixtum, duo in anima supersunt: quid viuens spiratione creatum, aut in sua materia productum: et spiritus ipse, seu diuinitas ipsa spirando insita, omnia vnum, et anima vna. Id medium, quod principaliter anima dicitur, halitus est et spiritus, vtrunque cum spiritu essentialiter iunctus. Substantia est ætherea, illi archetypæ superelementari, et huic quoque inferiori similis: naturalis anima vna, vitatis et animalis. Ecce totam animæ rationem, et quare anima omnis carnis in sanguine sit, et anima ipsa sanguis sit, ut ait Deus. Nam afflante Deo, inspirata per os et nares, in cor et cerebrum ipsius Adæ, et natorum eius, illa cælestis spiritus aura, siue idealis scintilla, et spiritali illi sanguineæ materiæ intuitus essentialiter iuncta, facta est in eius visceribus anima. Gen. 2. Esa. 57. Ezech. 37. et Zacha. 12. Hoc modo tam dissimiles substantias posse coire, post Chaldaeos docuerunt Academici, qui Aetheream quandam a Deo auram elementari aëri coniungi dixerunt, ut eo medio in densum hoc corpus diuina mens immitti posset. Docent id clarius sacrae literæ, halitum Dei, et elementarem flatum passim vocantes. Plato in Timæo aperte docet, substantiam animæ esse elementaris et diuinæ substantiæ commixtionem quandam. Esse tertiam quandam substantiam mediam, vtriusque participem. Nam continet anima symbolum Deitatis et mundi elementorum. Alioquin non posset anima vna vires illas intelligibilis mentis habere, et viuificas has rectrices corporum

porum
sim
amans.
one mag
anima
esse nihil
corpus,
cet, spir
spiracula
tione qu
ritum. I
pliciter d
illo halit
poris, sic
symbolu
sunt in f
ciunt ani
malis seu
malis et
ne manife
etiam hun
litu, in e
ma forma
et cerebr
ma forme
animæ, Z
fingit, pfa
Rerum et
format, si
mam form
lachra for
omnium.
mam non
mam dedi
extra form
rabili, et
mnes men
exemplari

porum facultates. Hinc quoque fit, ut anima sensibus passim auscultans, corpori blandiatur, eius cognationem amans. Aliquando in altum ascendens, superna cognatione magis afficiatur, priore neglecta. In Cratylo dicitur anima $\psi\upsilon\chi\eta$, quasi $\alpha\nu\alpha\psi\upsilon\chi\eta$, spirando refrigerans, et esse nihilominus a mente in homine diuina. Sicut anima corpus, ita Deus animam spirando viuificat. Esaias docet, spiritum qui est a Deo, inuolui flatui, et ita Deum spiracula fecisse, animas aëre vestitas. Zacharias formatione quadam ait in hominis visceribus fingi animæ spiritum. Idipsum probat litera Geneseos. Nam non simpliciter dicitur halitus ille Dei esse anima: sed inspirato illo halitu facta est intus anima viuens. In elementis corporis, sicut in semine, esse eliciendæ animæ substantiale symbolum, ultra iam ostensa adhuc ostendemus. Duo sunt in semine, quæ sunt de essentia animæ, quæ et faciunt animam nati assimilari animæ patris. Ea sunt, formalis seu formatrix facultas, et spiritalis materia. Formalis et formatrix facultas est lux ipsa et idea. Ex semine manifeste eliciuntur animantium aliorum animæ, ac etiam humanæ, accedente ipsi homini diuinæ mentis halitu, in ea idea, quam seminis exigit ratio, ad quam anima formatur. In faciem hominis per os et nares, in cor et cerebrum fit Dei spiratio, ut ita in idea hominis anima formetur. Ita Deus, quasi figulus, dicitur formator animæ, Zach. 12. Singulorum animas in cordibus ipse fingit, psal. 32. Dicitur Deus formator lucis, Esa. 45. Rerum enim substantiales formas in luce ipsa realiter format, sicut ideas in mentis luce. Ita Deus in luce animam formauit, sicut in luce postea anima ipsa alia simulachra format et fingit. Denique dicitur Deus formator omnium. Iere. 10. quia nihil creauit, cui certam formam non dedit. Etiam angelis, et animis, certam formam dedit Deus, formator omnium. Deus nos intus et extra formauit, etiam antequam effemus, artificio mirabili, et multiplici ratione, psal. 138. Primo res omnes mente concipiens Deus, eas in suæ lucis idea exemplariter ab æterno formauit. Deinde in externo

esse singula produciens, ut ea præformauerat, format. Si secundaria ratione in nobis hoc factum intelligas, intelliges Christum primario habuisse in Deo formam suam, a qua nos accepimus, in externa hac creata luce formati. In ipsa creata luce realiter et substantialiter omnia format Deus, lucis suæ, seu ideæ symbolum omnibus communicans, et homini præterea mentis divinæ spiraculum influens. Illud a Deo nobis immisum animæ spiraculum, est lucerna quædam, siue lucis scintilla. Deus ipse ignis est, et Deus spiritus est, a quo est in igneo nostro et aëreo vitali spiritu ignea et spiritalis anima. In luce est prima animarum et aliarum rerum idea, et in luce est naturalis vita, ut ait Ioannes. Lux ipsa Dei est, qua naturaliter illuminatur omnis homo natus in mundo, Ioan. 1. In lucido ipso Dei verbo est fons animæ, et in eius luce nos videmus lucem, psal. 35. Pulchre secundum hanc rationem cohæret animæ nostræ spiritus sanctus in regeneratione datus, veluti lumen cum lumine, et ignis cum igne. Alioqui non diceretur regeneratio spiritus, nisi ad illius primæ generationis et spirationis Dei similitudinem: et nova illuminatio veteris ratione excellentior. Chaldaeus hæc docuit Zoroaster in Oraculis sapientiæ. Ibi a luce Dei in nos demissam animam. ad eam lucem ait denuo aspirare, ab ea illuminari, et ignem denuo fieri. Ascendendum, inquit, tibi est ad lumen ipsum, et patris radios, unde infusa est tibi anima, multo mentis lumine circumfusa, quæ per potentiam patris fit ignis splendidus. Trimegistus in Pimandro ait, Lux et vita Deus est pater, a quo natus est homo: si ergo comprehendis te ipsum ex vita et luce constare, ad vitam rursus lucemque transcendes. Pythagoras in carminibus ait, Tu autem confide, quoniam diuinum genus est hominibus, quibus sacra natura lucem proferendo omnia monstrat. Occulta nobis est lux, quæ in maiorem aliam lucem se profert lustratione Dei. Ab illa ipsa vi-

ipsa vitæ C
generatione
est alius, si
spiritus. Il
nunc spiritu
103. Aliter
neratione,
Spiritus iste
efficitur ani
elementa, f
sunt incorru
ipse Christi
scripto ita
sanguine vi
quidam in
generationis
Christi elen

Non est
et ipsum Ch
etiam habere
verbum sib
eam substan
spiritus nos
videmus lic
deficientibus
ut extingui
Imo seclusis
rata illa a
mentaris est
tus ipse De
a quo ange
rem, seu f
in archetypo
no spiritu
Eam ipsam
quando ex

ipsa vi-

ipsa vitæ Christi luce processit nobis vita animæ in generatione, et vita spiritus in regeneratione. Modus est alius, sicut in ipsomet Christo fuit alius, et nouus spiritus. Ille ipse, qui erat olim spiritus Elohim, est nunc spiritus oris Christi, generans et regenerans, psal. 103. Aliter tamen, et aliter. Regeneratio differt a generatione, sicut spiritus gratiæ differt ab innata anima. Spiritus iste est Deus, anima non est Deus, et per hunc efficitur anima Deus. Animæ spiritus vitalis, et eius elementa, sunt corruptibilia. Spiritus noui elementa sunt incorruptibilia, qualia in cælo nunc habet vitalis ipse Christi spiritus. Anima omnis carnis ex Dei præscripto ita diffinitur. Anima est originalis quidam in sanguine vitalis vapor. Anima hominis est originalis quidam in sanguine mentis halitus. Spiritus autem regenerationis sanctus est cum innouatis regenerationis Christi elementis nouus Deitatis halitus.

Non est quod verearis dicere, et animam nostram, et ipsum Christi spiritum sanctum sibi essentialiter iunctam habere eiusmodi elementarem substantiam, sicut verbum sibi iunctam habet carnem. Inseparabiliter eam substantiam contingit ignis animæ nostræ, et ignis spiritus nostri, ac ea fouetur et nutritur: vt ignem videmus liquore et aëre foueri et nutriri. Quibus deficientibus, sicut extinguitur ignis, ita in nobis velut extinguitur anima, vitalibus actionibus priuata. Imo seclusis his mundi elementis, sola in se considerata illa a Deo veniens animæ substantia, velut elementaris est, sicut et angeli substantia. Nam spiritus ipse Dei, qui est spiritus generationis Christi, a quo angeli et animæ emanarunt, talem elementarem, seu superelementarem substantiam continebant in archetypo mundo. Eam ipsam simul cum humano spiritu continet nunc spiritus Christi humanati. Eam ipsam continet spiritus regenerationis nostræ, quando ex aqua, spiritu, et igne de cælo genera-

[S E R V E T U S]

C H R I S T I A N I S M I

R E S T I T U T I O

Hely nélkül, 1553

K o l o z s v á r, R. N. K. A K A -

D É M I Á J A, III. S Z.

K Ö N Y V T Á R (VOLT UNITÁRIUS

KOLLÉGIUMI KÖNYVTÁR)

p.169-181

EEGE